El fracàs de Turislàndia

A DELFÍ DALMAU

Mr. Pitkin era un dels socis més antics i... — perdoneu, anàvem a escriure solvents — del "Milionaris Club" de Nova York. Hom deia que quan es despertava, i això que era un fervent amic del matinejar, els seus negocis, els seus bancs i les seves empreses ja li havien guanyat milers i milers de dòlars. Era tanmateix una cosa de conte; era tanmateix una exageració de film instituïda dins un marc real, tan real i palpable com les mateixes corbates de Mr. Pitkin — en nombre de tres mil, segons confessava el criat negre Bimbo cada vegada que els periodistes de les revistes de modes masculines li oferien l'oportunitat de parlar sobre un tema de tan vastes com relliscoses possibilitats.

Com gairebé tots els grans multimilionaris, Mr. Pitkin havia descobert en l'excentricitat l'única vàlvula d'expansió a tanta monotonia de xifres aritmètiques, a tanta insípida quotidianitat de conquistes i benifets de tot ordre. La fortuna, per a dir-ho amb termes del comú, li somreia fidelment, obstinadament, i Mr. Pitkin es sentia humiliat d'aquest servilisme de l'atzar, se'n condolia amargament, vençut en el seu esforç — inútil i gratuit — de voler afermar-se en la convicció que la seva immensa fortuna era una conseqüència lògica i directa de la seva intuïció privilegiada més que no pas la concessió capriciosa i adés disbauxada de l'enigmàtica naturalesa. Si assistia a les curses de cavalls i hi apostava, malgrat fer-ho sempre a favor del cavall més impopular, podíeu donar per descomptat que Mr. Pitkin passaria una mala estona veient com el desprestigiat cavallet de curses s'enardia sobtadament fins a batre àmpliament les més velles i consagrades glòries de l'hipòdrom. Un estiu que invertí les vacances a conèixer Europa, tingué el mal encert, a la Porta del Sol de Madrid precisament, de comprar un bitllet de la loteria nacional que, naturalment, li ocasionà la molèstia d'haver de cedir l'import del primer premi a un asil d'invàlids en curs d'inauguració. Amb una certa fe envers la teoria d'un vell amic seu que li argumentà àmpliament el fracàs fulminant que acostuma acompanyar les activitats extra-mèdiques dels doctors com més eminents millor, va apressar-se a finançar una fàbrica de pasta dentífrica que ultra netejar les dents servia per a sucar-hi les torrades de l'esmorzar i que en mans d'un cirurgià famós anava camí de convertir-se en el "crac" més inqualificable que haurien registrat mai les memòries bancàries. Explicant als nostres lectors que calgué ampliar la fàbrica i que la pasta dentífrica de referència baté el "rècord" novaiorquí de torrades matinals de tota aquella temporada, ens sembla que restarà degudament sobreentès que Mr. Pitkin, a l'esquena del dentífric, hagué de sofrir la tortura de veure engruixir vertiginosament la seva ja de fet prou escandalosa fortuna.

I fou en aquestes propícies circumstàncies que un súbdit dinamarquès sollicità una entrevista amb Mr. Pitkin per tal d'exposar-li el que, segons ell, constituïa una fantàstica idea, de l'originalitat de la qual estava disposat a acceptar-ne olímpicament totes les proves i comprovacions. Com que segons informacions facilitades pel servei policíac particular del famós multimilionari, el dinamarquès procedia d'un institut d'alienats de Bèlgica d'on havia aconseguit escapar-se repetides vegades, com que tots els símptomes permetien diagnosticar amb perfecte coneixement de causa que el sollicitant de l'entrevista era allò que solem dir-ne "un cas perdut", un alucinat dels més dignes de reclusió i tractament curatiu per no dir camisa de força, com que tot, en una paraula, situava el dinamarquès en una magnífica tessitura d'incontrolat de les seves més normals i instintives reaccions psíquiques, Mr. Pitkin acollí la sollicitud d'entrevistar-s'hi amb una alegria que, durant molts anys, brillà en el rostre i en el cor d'aquest tità de les grans finances precisament per la seva absència.

I el dinamarquès fou anat a cercar amb més honors dels que ell — febrós imaginatiu — s'havia cregut amb dret a imaginar-se.

* * *

Aviat en tingué prou Mr. Pitkin per a comprendre que, finalment, "allò" que durant tants anys cercà i perseguí obstinadament, el vehicle que el conduiria vers el cobejat camí dels grans fracassos i de les — ai! — tan desitjades com sortosament irreparables espifiades industrials i bancàries, la Providència, en un gest magnànim que no per evident deixava d'escamar-lo, s'havia dignat posar-li a l'abast de la seva mà poderosa — fecunda en històriques signatures — en forma de dinamarquès d'ulls vius i mans nerviosíssimes, el qual ara li parlava des del sillò del seu davant.

— Així, segons vós, el primer que cal fer és adquirir una illa a bon preu; ¿no és això? — demanava amb sibarítica fruïció el nostre Mr. Pitkin.

— Ni més ni menys. Sense una illa no hi ha pas res a fer. Al Pacífic em penso que n'hi ha una o dues que, ben treballat... — i el dinamarquès deia això fent l'ullet amb sàvia murrieria de cul de taverna.

— ¿Voleu dir que això internacionalment no pot representar-nos entrebancs i compromisos greus?

— No hi creieu. Ho tinc tot calculat. Aquestes illes, bèl·licament parlant, no poden pas considerar-se apetitoses per a cap Estat. O sinó, mireu...

I descargolava mapes i amb un dit, ferm i convençut, digitava amb una corprenedora eloqüència de nord a sud, d'est a oest, fent gala d'uns coneixements geogràfics tan ben cimentats i d'una erudició tan manifesta que Mr. Pitkin, durant una estona, àdhuc començà a decepcionar-se tement en la feliç gestació de tot allò que ell, potser en un moment d'optimisme excessiu, havia cregut com una de les follies a finançar més catastròfiques de la seva vida.

— I un cop hàgim adquirit l'illa? — demanà el multimilionari cada vegada més engrescat en el joc.

— Oh, amic, és llavors precisament quan s'inicia la gesta magna, el projecte monstre, la proesa gegantina. És llavors que comença, de fet, el naixement de Turislàndia.

— Turislàndia? — Mr. Pitkin, sense adonar-se'n, s'havia quedat amb la boca lleugerament entreoberta.

— Sí, Turislàndia, l'illa integralment dedicada a servir la causa dels turistes d'arreu del món. Totes les cases seran hotels, tots els indrets mereixeran i reclamaran els honors del clixé fotogràfic, les festes típiques es succeiran les unes a les altres, els autocars es precipitaran brunzents per tots els camins de l'illa, la música, a través d'altaveus camuflats, s'escamparà, com el perfum, des de les branques florides dels arbres, les piscines funcionaran del matí al vespre, els cinemes només projectaran els films protagonitzats pels mateixos turistes que visitin l'illa, i les multes no existiran, ni els reglaments ferroviaris tampoc, i àdhuc podreu treure, tant com us plagui, àdhuc podreu treu, tant com us plagui, el cap per la finestreta del vagó, perdre el bitllet i rifar-vos del revisor...

— ¿I el preu d'estada diària a Turislàndia? — preguntà Mr. Pitkin convençut de la importància i del camp de visualitat administrativa que li permetria entreveure aquella pregunta.

— El preu? Dos dòlars diaris per persona, tot comprès.

Mr. Pitkin respirà amb un aire visiblement feliç, somrigué, encengué un gran cigar, i mentre invitava l'impulsiu dinamarquès, tot allargant-li una capsa de tabac de Virgínia — anella verd-daurada, — un remolí de monòleg interior li esbandí les cendres dels pensaments anteriors per tal de poder entronitzar amb tots els honors aquesta frase, de la satisfeta sinceritat de la qual el respatller del sillò fou el primer de donar-se'n compte:

— Homes com aquest n'haurien de deixar escapar molt més sovint.

* * *

Quan un milionari americà, a més de milionari i d'americà és excèntric, els projectes més inversemblants i les audàcies més temeràries es porten a terme amb un dinamisme digne de millor esmerç. Vuit dies després de la conversa entre Mr. Pitkin i el dinamarquès, l'illa del Pacífic fou comprada — pagant-ne les ganes, ni cal dir, — l'equip d'enginyers i treballadors contractat, i l'organització publicitària nomenada, hostatjada i amb les més àmplies atribucions administratives degudament assignades. Turislàndia, per obra i gràcia dels milions de Mr. Pitkin i de la fantasia polifacètica del dinamarquès evadit de Bèlgica, començava a convertir-se en una magnífica realitat. Es construïren ponts i carreteres; es fabricaren rius i saltants d'aigua; es crearen fonts naturals (!) de Sherry-Brandy, de Pernod i d'aigua mineral; es muntaren pistes per a la pràctica de tota mena d'esports amb empleats hàbilment destres en l'art de deixar-se clavar esportives pallisses, i a la gran piscina de Turislàndia, al cim de la palanca, i per si no us sentíeu amb prou ardidesa per a llançar-vos des dels quinze metres, un botó premut dissimuladament amb el dit gros del peu, feia descendir molt pausadament la palanca fins a un nivell assequible a les vostres acrobàtiques possibilitats. Per evitar competències enutjoses, tots els objectes venuts a la secció de vendes dels hotels de Turislàndia eren models exclusius. Aquest sistema fàcil, poso per cas, en el ram de camiseria, resultà de molt dificultosa — però no impossible — solució a l'hora d'organitzar la secció de boines masculines. Els hotels, estil funcional, servien dinars a partir de les vuit del matí fins a les quatre de la tarda, i sopars des de les quatre de la tarda fins a les onze de la nit per tal d'evitar en els turistes el clàssic angunieig de "correm, correm, que farem tard a l'hotel!". Com que els taxis eren gratuits, mai no succeïa que el taxista s'equivoqués d'adreça ni que us conduís a lloc tot fent ús del trajecte més llarg i laberíntic. Un dels barris més importants de Turislàndia era el Barri de la Timidesa, bastit sobre una regió forestal i poètica. De nit, en passar pel pont que hi conduïa, s'encenien automàticament i elèctricament totes les finestres del barri, darrera els vidres de les quals es siluetejaven esveltes siluetes de noies amb lleugeres robes de dormir tot pentinant-se rítmicament llurs esveltes cabelleres. Aquestes noies cobrarien de l'empresa un tant per declaració amorosa obtinguda, i ni cal dir que els masculins "t'estimo!" venien obligats a ésser efusivament correspostos per part d'aquestes gentils "manàgers" de la timidesa del sexe fort. El personal dels parcs, clubs, hotels, jardins, terrasses, platges, cafès, miradors, pistes, aeròdroms, ports, etc., etcètera, només era admès a base de posseir, com a mínim, mitja dotzena de llengües vives sens perjudici de poder exigir-ne tantes altres de mortes.

Tot a Turislàndia havia estat resolt i enfocat en vistes a proporcionar al turista les màximes delícies a canvi de les mínimes possibilitats per a beneficiar-se'n. Arreu els cartellets indicadors pregonaven l'altruisme, l'ideari i les lloables liberalíssimes consignes dels empresaris de l'illa: "*Turista, pensa que per tu es fa la festa. Si no estàs prou satisfet, queixa't i t'indemnitzarem.*" "*Si no tens foc demana a un guàrdia que te'n proporcioni. I si no tens tabac, recorda el guàrdia de l'obligació que té d'obsequiar-te amb una cigarreta.*" "*Per higiene et preguem de no escopir a terra. De totes maneres, si entre uns quants amics concerteu un concurs d'escopinades a distància, llavors ja és tota una altra cosa, i fins i tot us serà facilitat un àrbitre.*" La més cèlebre de totes era aquesta, adreçada als automobilistes: "*¿Heu provat les delícies de circular contra direcció? Us ho recomanem.*"

Quan Turislàndia s'inaugurà oficialment, l'èxit de públic, l'afluència de vaixells i d'avions fou quelcom que superà els càlculs més optimistes. De tots els punts de la rosa dels vents arribaven gent amb maletes, ulleres fumades, màquines fotogràfiques, moto-càmeres, capses de pintura, cavallets, blocs d'apunts, canyes de pescar, raquetes de "tennis", pilotes de goma, canoes, pipes, novelles, madeixes de llana... Els carrers de Turislàndia tan aviat eren una riuada de súbdits grocs, com una nombrosa caravana de gent negra, com una allau de gent escalivada arribada de qui sap on. Els autocars, els taxis, els hotels, les avingudes, els jardins, la piscina, les fonts — sobretot les que no eren d'aigua mineral, — acolliren veritables masses humanes que corrien d'un cantó a l'altre amb els rostres radiants de mirífica sorpresa, de menja i — encara més — de beguda. A les tres hores escasses de la inauguració oficial tots els locals esdevingueren insuficients i la policia americana es veié obligada a muntar un contundent servei de vigilància per tal d'evitar que els passatgers de dos transatlàntics que feien cua fossin impunement descarregats. Apoteòsic? Tanmateix; però un apoteosi greixós, sense qualitat, que embafava, que feia venir mareig. Però aquests eren matisos que no preocupaven pas l'empresa.

Quan Mr. Pitkin demanà per cable al dinamarquès que li anticipés alguns detalls a propòsit de la inauguració oficial de Turislàndia, la magnitud de la seva alegria en conèixer les xifres del registre d'entrada difícilment podria ésser discretament descrita per una ploma de la modèstia del qui signa aquestes ratlles. Limitem-nos a fer constar que Mr. Pitkin, que feia anys que patia d'insomni, aquella nit va dormir de raig i àdhuc, en el paroxisme de la seva íntima satisfacció, es va permetre el luxe de somniar que, de sobte, tots els seus negocis s'eren declarats en fallida.

* * *

Als quinze dies, ni més ni menys, de la inauguració de l'illa Turislàndia les pèrdues podien considerar-se no pas inferiors als tres milions i mig de dòlars. Mr. Pitkin, doncs, una vegada a la vida havia pogut assaborir l'agredolç d'una falla (?) considerable, l'encís — per ell desconegut — d'haver jugat fort en un negoci i veure com aquest fracassava

(Acaba a la pàgina sisena)

TALAIA

PLANA D'OLOT

L'alba queixala el cel d'un matí d'aquest desembre. La fosca s'ha endurit, com glaç, enlaire. L'auto que em porta corre lleuger per la plana d'Olot.

Camps conreats. Una grogor tenuíssima s'ofereix a la primera llum del dia. Masies que semblen néixer, créixer i desaparèixer als nostres ulls. Fagedes. Camins. Barbulleig somicós de reguerols que es diria que espeteguen de dents. Pollancredes nues, amb una catifa de coure esponjós als peus.

És diumenge, i no es coneix. Per la carretera passen homes i dones carregats de paquets, deixant un cansament enfredorit darrera seu. En els camps ja s'hi feineja. Dues noies, amb el xartell a la mà, arrenquen d'un marge herba rostida pel fred. Dues noies més, vestides amb granotes blaves, planten en uns camps llaurats, camps de terra grassa i pròdiga que retreu, en el repòs desembri, la seva fecunditat.

Abans, a l'alba, una cantadissa de galls aixecava foc de crestes per tota la plana olotina i el sol estenia el seu primer vermell damunt les flametes cridaires. Ara es mastega silenci. I un sol, color de rufó de panotxa groguissa, es bolca sobre els solcs on s'ha enterrat el blat que ja germina.

Ai plana d'Olot, en temps no llunyans plana de pessebre, corn d'abundor! Aquelles figuretes de pastors, cofats de vermell, barretinaires, amb xais a l'espatlla, i aquelles altres figuretes de dona, amb mocadors caputxers al cap, una cistella plena de formatges en un braç i unes gallines penjants a la mà, eren fetes d'argila teva i oferides a tota la Catalunya, rica i plena, pels teus santers i imatgistes. Avui no ens les donaries pas!

Llauren un camp una noieta esprimatjada i un vell ben vell. Ella mena els bous i ell enfonsa la rella. Ella dóna al dia jove el cabell esbulladís i ell s'envermelleix masclinament amb la barretina catalana. Treballen lents. Solquen la terra per una continuació de vida, els peus ben enfonsats en el seu patrimoni. Ella i ell fan sentir tot el que ha donat Catalunya a la lluita que sostenim. Ella i ell són el parèntesi que tanca el buit d'unes generacions de joves que reguen amb sang catalana tots els fronts d'Ibèria.

El matí va afermant-se i els homes i les dones que veig en passar, es desembalbeixen. D'una masia en surt un oquer, d'uns deu anys, que ha vist reduït a sis o set el seu blanc i groc ramat d'oques. Les oques s'acurruen vers un xaragall que tot just s'ha espolsat d'arran la seva blavor pàl·lida la gebre que l'enlleganyava. Masoveries, escampades vora d'una masia matriarcal, cacen un clap de sol primer amb el vidre de les seves finestretes pardaleres. En alguns repetjons de les muntanyes, ermites mudes, ensenyen l'enyor dels temps de lledànies virolades i de quan deixaven caure damunt dels camps de pipirigalls i userdes el dring espurna dels seus sons dilatats.

El pagès rabosí de terra magra semblava inexistent a la plana d'Olot. Franquesa. Vida fàcil. Benvolença pel llefre. Porta franca. Un somriure variat lligava l'hivern a l'estiu, la tardor a la primavera, la neu al blat, la rosa de molsa a la perdiu del temps de fulles seques. S'ha apagat el somriure, els pagesos es taren amb l'arruga garneua que no tenien, i la plana és com un vell de galtes hispides. Ho diu el vent que sembla que en lloc de cel clar, ha de bufar flovies blanques; ho ha dit el crisantem de les eixides i el blat de moro enforcat vora les portes; ho dirà el romaní de flor blava i ho diria la pera que va convertir el sol estiuenc d'Olot en ambrosia.

L'auto que em porta brunz carretera avant. Jaume Terrades, "poeta-element", bon company meu de viatge, carrega la veu d'aquella melangia tan originalment seva i amb una sobrietat que no és pas corrent en el cordatge de la seva lira, posa tot un poema en aquesta exclamació: — "Oh plana d'Olot!" —

Van passant camps, masies, fagedes, senderons, tossals, pins, reguerols. Un ramadet de xais, que totjust esbiequen, pastura desembre en unes margedes repelades. Pessebre olotí d'abans, en aquest mes del miravolant Nadal que celebrava un naixement misèrrim, entre palles, amb un desbridat galop de golafreria!

Diumenge que no ho sembla, ni en la plana d'Olot, malgrat faci un bon sol.

"FESTEIG"

"Festeig", poemes de J. Gimeno Navarro.

Quin perill confrontava l'anècdota que ha servit per a bastir el llibre de poemes de J. Gimeno Navarro! Unes amors d'adolescència amb un final dramàtic: la mort de l'estimada. Sortosament — diré millor si dic que amb tacte que l'acredita, — J. Gimeno Navarro ha sortejat l'escull.

L'anècdota sentimental, inspiradora de poemes, va des de l'espòs que sembla que hagi tingut la sort que la dona l'enganyés — car així s'ha pogut esplaiar gemegant elegies — fins l'endolat amant que plora perpetuïnes i arpeja sospirs; des del que fa sentir, obra enllà, un amor, àdhuc en el recó més opac dels seus versos, cas Dante Gabriel Rossetti, fins el que dalla, per mitjà de la Dalladora blanca, una "història de passió a l'Arcàdia, casa de la felicitat", cas Longfellow en "Evangeline".

Més que temes de festeig, els sonets del nou llibre de J. Gimeno Navarro són confidències d'infantesa. I J. Gimeno Navarro excelleix en aquestes suaus recordacions. Versos tènues; imprecisió imatjada amb altra imprecisió; matisos i més matisos: una poesia elegíaca ben característica de l'autor.

Cap més, en el seu cas, hauria tingut el tacte de tenyir de malva unes amors, fàcils al negre de drap de taüt o al virolament esgarrapat d'un crepuscle precursor de ventades. "Flattè du son de ta corde si douce", vers ronsardià que no podria pas adreçar-se a la poesia de J. Gimeno Navarro, però que en podria inspirar un altre que digués: "Amoixat per la teva cadència tenuíssima." Fum evanescent amb marc acusat: el raval.

Així com en altres poemes d'amors llangoroses o de mort i de passions irrealitzades es crequen marcs exòtics de palmerars, de viles gòtiques o de natures reconstruïdes, en "Festeig" l'element — relativament últim patró — del raval (oh Charles Louis Philippe!) és el decorat que emmarca les tenuïtats a mitja llum — ja d'alba, ja de crepuscle — que són els poemes de l'autor d'"El Moliner Invisible".

"Festeig", de J. Gimeno Navarro assoleix una unitat d'equilibri que no es trobava en els altres llibres del poeta. En fuig àdhuc la imatge de cua amb cua, lligades per una sola vibració de contacte de bellugueig. Els poemes de "Festeig" tenen un to igual. Malgrat aquesta característica es valoritzen per un equilibri de fragilitat que, si bé exclou les troballes que esmaltaven els altres, crea un conjunt de to baix, de confidència que fa l'encís del nou aplec, tot situant-lo en un pla de realització assolida.

Joachim Gasquet, en un "Assaig sobre el ritme", ens deia, ahir encara, que "la poesia és en nosaltres la presència humanitzada de les lleis". I afegia: "Hi ha una substància poètica de l'ésser i una veritat lírica de les coses." Res d'aquestes teoritzacions va per la poesia de J. Gimeno Navarro. Com sensitiu que és, volatilitza, ombreja o aclareix — l'ombratge el fa amb el cor i l'acoloriment amb els ulls, — i d'aquest contacte en surt una irrealització que representa el pol oposat del precepte classicista de Joachim Gasquet. És cert que els ensomnis que suggereix la contemplació de la natura són tan incomptables com fugitius. Però hi ha un mitjà de fixar-los: barrejant-hi vida. Aleshores el paisatge, presoner, clavat, esdevé poesia, essent nosaltres mateixos els que realitzem la llei poètica, per la fixació que en fem.

La veritat lírica de les coses, en J. Gimeno Navarro, és el tint que ell els dóna, no el que tenen, i la presència poètica del poeta en els seus poemes es realitza per mitjà dels records, transformats ja per diferents barreges, en un anticlassicisme conceptual absolut, que també és poesia, bona poesia.

Ramon VINYES

ESCRIPTORS CATALANS I L'INSTANT PRESENT

Des del mateix dia en què es produí la sublevació militardretista, els escriptors catalans, gairebé unànimement, conscients de la nostra missió social i impulstas per l'esperit progressiu que ha caracteritzat l'art a casa nostra i per la profunda catalanitat que ens anima a tots, no tinguérem cap dubte sobre quin era el nostre deure. Nascuts del poble i servidors de la societat, ens redreçàrem enèrgicament contra els agressors i unirem el nostre esforç al de les altres classes treballadores. Entre tots laboràvem per un ordre més just i per una major capacitació, i el moviment insurrecte ens obligà, en tant que escriptors, a prendre una posició política en salvaguarda de l'obra empresa. Avui, a Catalunya, fer tasca constructiva és adoptar una actitud enfront del feixisme. Però els escriptors catalans no ens acontentàrem amb aquest gest civil, sinó que, ja sigui posant la nostra ploma al servei dels interessos que el país defensa, ja sigui recolzant dinàmicament l'actuació governamental, ja sigui intensificant la vida intellectual, ens barrejàrem en la lluita i hi aportàrem la nostra empenta. El nombre dels qui han desertat de llurs deures és insignificant.

Des del 19 de juliol del 1936 ençà, els escriptors catalans hem fet sentir la nostra veu en tots els moments greus, hem tingut contacte constant amb el poble per mitjà del llibre, de la premsa, de la ràdio i del míting, hem expendit enllà de les fronteres la raó i la justesa dè la nostra causa de llibertat, hem aixecat la moral en els instants que un vent tempestuós açotava les nostres terres estimades; mai, en cap ocasió, no ha deixat de sentir-se aquesta veu sincera que parlava al dictat d'un cor amarat dels sentiments del poble que ens han vist néixer. Hem estat commosos per les mateixes alegries i les mateixes tristors que a totes les masses treballadores de Catalunya; hem vibrat d'entusiasme amb elles i hem sentit el pes de la responsabilitat en els moments que calia posar a contribució totes les energies.

Els escriptors de Catalunya tenim el deure d'ésser antifeixistes, puix que altrament renegaríem de la nostra condició preuada de catalans. Els feixistes dels pobles hispànics han obert les portes als invasors i s'han venut la Pàtria; els feixistes catalans, com els bascos, a més, treballen per la mort de l'esperit de la nostra terra, pel bandejament de la nostra llengua i perquè sigui anullada la nostra vella civilització.

La transformació que s'opera ens ha elevat a la categoria d'estament vital, i mai no hem decebut la confiança que el poble ens ha posat. La nostra obra de cara a la guerra confirma aquestes paraules.

En aquestes hores denses que vivim actualment, els escriptors tenen també l'obligació de fer sentir llur veu. Pel meu contacte amb la majoria d'ells, perquè he pogut auscultar llur parer, sé que reflecteixo un sentiment general.

En aquest instant, els homes que han fet traïció a la democràcia, els que han tolerat tota mena d'atropells i a Munic han sacrificat gratuïtament un poble bell i mansuet, porten a terme una maniobra per a "liquidar", segons llur expressió, el conflicte espanyol. Alhora, s'han posat en joc inspiracions capituladores. El fracàs de la conferència de París i la repulsa que han inspirat aquelles posicions de connacionals nostres, palesen prou bé quin és el sentir dels pobles hispànics. Unànimement, s'han aixecat totes les forces polítiques i sindicals i han pronunciat un "NO!" decisiu, rotund, tallant. Els pobles hispànics no admeten que els dictin llurs destins des de l'exterior ni toleren maneigs que els haurien de conduir cap a la mort; amb escreix hem tingut proves de la formalitat dels feixistes per a saber que no ens podem fiar de la paraula que poguessin donar i que aprofitarien qualsevol estat de "pacificació" que es pogués acordar per a llançar més a fons els afanys abassegadors.

En les circumstàncies actuals, un "arranjament" imposat o un concert de capitulació amb l'adversari, significaria, de manera fatal, la mort de Catalunya. Tot l'odi que el nostre país desvetlla a la reacció espanyola i tota la illusió amb la qual miren la nostra riquesa els totalitaris, es desencadenaria de forma desenfrenada.

Els escriptors catalans hem d'expressar clarament el nostre desig que la República triomfi. Ideològicament, podem discrepar els uns dels altres, els credos polítics de cadascú poden ésser diferents i àdhuc divergir, però a tots ens uneixen dos ideals comuns que en aquests moments tenen una força suprema i estan per damunt de tot. Són la nostra catalanitat i el nostre amor a la llibertat.

Catalunya és un poble que posseeix unes característiques acusades: el tarannà, la cultura, l'economia, els costums, en fi, la civilització dels catalans, orgull nostre tot i els defectes que puguin presentar, són distints dels que defineixen els restants pobles. I això només és possible que es manifesti i que doni rendiment, que subsisteixi, mentre Catalunya sigui Catalunya. Si mai passés a ésser una província de no importa quin altre país i els catalans de socarrel es veiessin exiliats de la Pàtria i no poguessin forjar el redreçament, aquell dia l'esperit del nostre poble es veuria extingit.

Els escriptors, obrers de l'espiritualitat catalana, posem el nostre esforç creador al servei de la civilització del país. I sabem que una Catalunya dominada pel feixisme seria una cosa sense ànima. Les indústries podrien produir, el comerç podria tenir les portes obertes, les oficines podrien desenrotllar una activitat, però tot el que és racialment català, tot el doll de la cultura catalana, s'esfumaria pel món, durant llargs anys, amb la disgregació o amb la mort dels catalans dignes. El paisatge de la nostra terra, fi i delicat en uns llocs, aspre i fort en altres, colpidor i acolorit sempre, tan estimat de tots nosaltres, traspuaria una desolació que faria trista la Pàtria sense ànima.

Els catalans defensem en aquesta guerra les coses que són nostres i el progrés que sempre ens ha guiat els passos. Els escriptors, d'una manera particular, defensem la cultura i la civilització. Els designis feixistes, als quals serveixen, de manera conscient o inconscient, els que a l'exterior prescindeixen del parer d'Espanya i els capituladors de tota mena, curarien com a primera diligència de matar la nostra espiritualitat, per tal de fer més completa i dura la dominació i poder obtenir més guanys. Per un llarg temps, moririen la literatura i les arts, s'impediria que l'expressió es manifestés en llengua catalana, es perseguiria tot el que tingués sabor de la terra nostrada i s'imposaria als catalans l'esclavitud material i moral.

En aquests instants, doncs, els escriptors de Catalunya tenim l'obligació d'unir la nostra veu a la que dóna alè a tot el poble català. Ens interessa com als que més salvar Catalunya amb tot el seu tresor, amb tota la seva civilització. I això ens imposa un deure inexcusable: contribuir amb tota la puixança de què disposem a esclafar el feixisme. J. ROURE-TORENT

AQUELL JARDI BLANC, ROSA I VERD

No passa res, llegidor; no hi ha intriga; no hi ha novella. Sóc jo passejant pel jardí del Luxemburg un matí, als primers mesos del 1928. Vaig amb les meves idees i un bloc d'anotacions, i de tant en tant trec del llimb pensaments mig obscurs amb la punta del llapis, i m'agrada veure'ls lluir a la claror matinal. En aquest jardí hi ha molts camins i caminets, i jo ara segueixo els més fressats, al fil de centenars de troncs, encara negres de la mullena hivernal. Però avui fa bo. Enmig de l'arquitectura feta de vegetació, aigua i blocs de cel, d'aquest clos de jardí — els jardins són un dels miracles de la civilització francesa, — passejo amb la meva feina, em deturo, tatxo uns mots, apunto una idea nova, torno a caminar... A un tombant s'esqueixa una llunyania cap a un grup de cases del barri, o se'm posa davant la corba apetxinada d'un prat de gespa, sota un parell d'arbres centenaris amb una brancada que és tot un món. Per raó dels diferents plans: el de l'ensotada plaça nua i lluminosa del brollador, davant del palau avui del Senat, i els dos grans replans plantats d'arbres, més elevats, cal pujar o baixar ací i allà uns quants esglaons. Aquest girar, pujar i baixar és un exercici amb variacions, quasi com una dansa. Per poc que en tingueu el dia, l'evolucionar rítmic sota el cel de colors clars asserenat de fresc, entre la bella arquitectura dels vegetals que semblen tallats a escarpa, les estàtues, l'aigua i els retalls de cel — encara més si és pel bon temps frondós, — us comunica un estat d'esperit perfectament senyorial. Potser, a tot exigir, valdrà més que el passeig sigui a l'hora del matí que no hi ha gaire gent.

Dins vostre es deixondeix una estimació de vosaltres mateixos, i és fàcil que us adoneu que no havíeu estat temps ha en la pròpia intimitat com ara, i que és bo estar-hi. Sense presses, us trobeu d'una disposició elàstica, jonquívola, i teniu la convicció, no tan pensada com sentida, que s'hi ha de conèixer en el vostre pas, en la intelligent lluïssor de la mirada que poseu en les coses, o en l'aire d'espolsar-vos amb la mà enguantada el bri o la llavor voladora que se us ha encastat a la solapa. No és pas una vanitat de cara a la gent, sinó més aviat tot el contrari: us sentiu divinament allunyat dins la vostra roba nova, i emparat en una íntima distinció que us isola dels altres. Esteu content de l'aire moll i asserenat que respireu, de la vostra *tenue*, de les clarors del parc que us van bé a la cara. I és com si, al mateix temps que l'agilitat física, les frontisses de la vostra moral fossin lubrificades d'un oli llatí refinat a Versalles.

Arribeu a fer cas omís d'aquells minyons dels catorze als disset anys que, a l'extrem del jardí pròxim al Square de l'Observatori, han apilat al peu de les soques els llibres, carteres i peces d'abric, i es lliuren a un violent partit, bracejant, corrent, escometent, i amb les veus que muden, l'esmalten d'interjeccions i reptes que ens guardaríem de reproduir en cap floret de literatura *ad usum Delphini*. Hi tirem la capa de la tolerància magnànima del qui, estant per sobre de tot, mirés panoràmicament les criatures del món, com uns divertits joglars de tota classe. La mà enguantada se us en va paternalment a acompanyar o a deturar, i el flanc a deixar pas, al querubí que vola amb patinet, o el cèrcol que ha empès d'un tros enllà una princeseta de set anys. En un narcissisme impensat quasi arribaríeu a agradar-vos, com si fos d'un altre, de la flexibilitat del vostre gest, de la lluïssor cenyida del vostre peu, i de la mà estrictament encuirada. No us costaria d'imaginar que una invisible hamadríada ha baixat dels replans no gaire llunyans de l'eternitat feliç per a ésser la vostra parella en aquell caminar parent de la dansa, i us sentiu perfectament familiars amb la doble filera de figures de reines i santes de França que el sol esblaimat encén d'un rosa greu fulgurant a l'un costat i a l'altre dels terraplens que planen sota la nua i lluminosa plaça del brollador, acarada al palau bru del Senat. Amatent i cívic, el peu se us en va, de punta o de costat, a deturar la pilota d'aquell àngel asexual, engendrat en el dubte diví de si seria fill o filla, un noiet de París. o bé una criatura pròpiament angèlica. La pilota us ha vingut a frec del peu dibuixant unes guarnicions, com si uns cupidells amagats us convidessin a jugar un partit amb ells, i la detureu perquè no passi a fronteres vegetals vedades, o no vagi a parar als perills feixucs i matussers de les vies exteriors a aquest paradís. I el noiet de la pilota s'ha quedat deturat uns moments, mirant-vos com a una criatura excessivament grossa, amb les nines dels ulls constellades com un cel, i molt probablement us ha dit: *Dispensi, senyor*, o: *Gràcies*.

I camino enllà. Havent pujat un dels rams de pocs graons que van salvant els nivells del jardí, més feliç pel sol fet d'haver sortit a un horitzó nou uns pams més amunt, sento d'arribada una veu prima i clara. És un nen que vaga encantat, com en un somnambulisme enjogassat i feliç, i parla a no sabem qui: *Arrêtez... arrêtez!...* O bé: *Par là... par là!...* Pressentiu el fet d'una revelació que s'iniciés. De la nuca a les extremitats us ha corregut un pessigolleig de benestar barrejat de misteri. Potser us heu deturat i respireu més a fons, com volent-vos ficar a l'ànima l'horitzó nou que us ha commogut. Talment diríeu que el que no sabeu què de diví que sura expectant sobre aquest replà de jardí, per la veu prima i clara de l'infant acaba de donar-vos un toc d'atenció o d'assenyalar-vos un camí: *Arrêtez... arrêtez!... Par là... par là!...*

Jardins de França, instruments immensos de totes les notes de la llum i de l'ombra, arquitectura divina — perquè imaginem que si un déu es posés a arquitecte la faria de les mateixes matèries: arbres i flors, aigua i estàtues i blocs de cel, tot endegat, traçat i tallat segons art!... Catedrals frondoses dels parcs de Saint-Cloud i de Versalles: naus vegetals de totes les alçades, dolls d'aigua: tiges, cúpules, cortines, esquadrons d'aigua... Simetria d'estàtues destacant-se sobre embans vegetals escairats com pedra. o retallant lliurement els seus accionats sobre l'infinit del cel nu! Part meravellós dels artistes, ajudats dels segles! Tu, jardí del Luxemburg en el nostre barri del Montparnasse, ets més íntim. Recer inoblidable, jardí blanc, rosa i verd, que em tens tantes idees i estimacions!

Arrêtez... arrêtez!... Par là... par là!... I m'he deturat dalt del ram d'escala. M'he assegut en un pedrís, i escric de tant en tant, content de treure les idees del llimb a la claror, com si la força que pels segles destriava els elements del món caòtic encara obrés en la nostra pobra matèria. Lluny, la veu d'aquell infant torna a cridar alguna cosa. Jo pogués endevinar cap on em guiava la seva veu prima i clara: *Par là... par là!...* Ningú no em respon. Però la vida és pastada amb el miracle. Hi ha una gran puresa en l'aire, i dins de mi es mou l'ànsia de claredat i d'ordenació. Va! Un replà més cap on em criden.

Josep LLEONART

El fracàs de Turislàndia

(Ve de la cinquena pàgina)

solemnement, sense atenuants, amb una catastròfica incontenible precipitació. "Caldrà trametre un xec d'homenatge al meu caríssim dinamarquès" — es digué. I polsà el timbre per a ordenar al secretari de donar curs a la seva idea generosa.

Però el secretari no vingué. Ni anantlo a cercar el criat, ni anant-hi Mr. Pitkin personalment, ni enviant la policia al seu domicili. Breu: el secretari, el malaurat Sandford, s'havia suïcidat aquella matinada deixant, damunt la tauleta de nit un paper que deia textualment: "*Em sap greu de dir-vos-ho, Mr. Pitkin, car ja sabeu com m'era dolorós de contradir-vos, però els diners invertits en el negoci de Turislàndia no eren vostres. Els vaig aconseguir entre els meus millors amics i els vaig completar amb la modèstia dels meus estalvis. Perdoneu-me...*"

A Mr. Pitkin, un cop hagué llegit aquest paper, sembla que només li va quedar esma per a exclamar:

— No hi ha res a fer...

... I per a mirar el sostre amb els ulls vermells; vermells de tristesa i de despit.

Manuel AMAT

1938.

(Il·lustració de Martí Bas)

SUITE GREU

Aquesta "Suite greu" consta de cinc temps. En els tres primers s'expressa l'enyorament del cor assedegat de passió, que somnia un món estrany trist, però líricament cantant de pluja. on la mateixa tristesa és un consol i un apaivagament. És com si el cor fos un arbre cansat de cremar al sol del desig, i que somnia la frescor de les boires i de les pluges i la serenor de la lluna de maig.

El temps quart és un reny al cor, que cerca la felicitat a fora d'ell, quan no hi ha més joia al món que el desig i el dolor de somniar.

El temps cinquè, molt diferent dels altres en el to i en el color, és un apaivagament, una reconciliació amb el món de cada dia, expressada en la llum fina d'un ponent de primavera, al camp.

I

Com les llàgrimes d'or d'un àlber que s'esfulla
gota a gota, llanguent, s'escola el teu plorar,
cor vegetal i nu, tremolós d'enyorar,
com l'àlber vora el gorg frisant en cada fulla.

Borrissolat de llum, antany es rabejava
la passió del vent pel teu fullam sonor.
Insaciable, foll d'un inguarible enyor,
la quimera roent en flames t'esfullava.

Quan seràs un tronc nu, pàl·lida i trista tija
entre els núvols desfets i l'aigua en mirall greu —
demanaràs al vent més passió, cor meu?
Quan et vindrà el repòs, lluny d'inútil pruïja?

— Oh, d'oblit el repòs no em colgui, boira grisa!
Sempre al vent polsador tindré un glatir de llum:
com llàgrima de sang on passió es consum,
l'última fulla d'or en la brancada llisa!

II

Dins la tendror de les brancades xopes
canta un merlot perdut;
ajeu el vent les argentines copes,
i el lent plugim, en les verdors profundes
amara herbei molsut
on canten, invisibles, deus jocundes.
Camins perduts en degotants bardisses
els passos tristos, lents em van xuclant,
entre foscors de frondes vincladisses
i remors d'aigua i de planyívol cant.
Ocell enyoradís,
encara pots cantar l'amor perduda?
No t'ha ofegat amb la seva ala rude
la grisa solitud d'aquest país?
El meu cor ha arrelat en negra terra
podrida d'aigua i de silenci las;
i com l'om esbullat que el llamp aterra,
las de plorar l'oblit,
las de sagnar de la infinita espera
allarga al cel el rar brancatge ras
on regalimen llàgrimes de nit
ungint dels llamps cada sagnant rodera.

III

Oh, jo sé d'un país silenciós
on només els grans boscos remoregen;
sota pluges eternes ells verdegen,
tofuts i immòbils sota el cim boirós.
Al peu dels negres troncs regalimants
llisquen les aigües i les molses lluen
i els esborrats camins obscurs s'afuen
solcats d'arrels com rèptils dormitants.
En la gran solitud la pluja cau;
sonora bat les tremoloses frondes,
i lleu, l'ala del vent commou les ondes
amb calfreds de ressons en negra afrau.
Jo sé que ran d'abís els núvols fins
fets d'escuma i de boira s'entrelliguen
amb les heures obscures on es lliguen
nius deserts gronxolats pels remolins.
I si el torrent s'arrauxa cavalcant,
quan el tro rodolant el món esberla,
se'n duu la pluja el vent, a dolls de perla
com senyera de nacre espetegant.
I quan la nit s'esmuny, igual que un vel
que la beutat del rostre fa translúcid,
un somriure rosat esquinça lúcid
al bosc sonor i xop el tel del cel.

Per l'esquinç, suaument la lluna surt
i, aranya d'argent, lenta embolcalla
dins cristallina malla
tot el bosc cisellat, tofut i pur.
Llavors, sota el brancatge perfumat
— negat d'efluvis, embriac de lluna —
floreixen les besades, d'una a una,
gotes de lluna al llavi assedegat.
. . . . . .
. . . . . .

País del somni, blau país boirós!
El meu cor ensagnat contra la reixa
d'aquesta vida obscura on s'esqueixa
vola envers tu, gran bosc silenciós!

IV

Tossut infant, cor meu rebel,
vius maleint
l'hora que et nega el teu anhel,
i com el nin,
xisclant l'acuses de cruel.

Plora, rebec! No te'l duran
el somni teu
ni els dies tots que al món seran.
La lluna, lleu,
nofeta vola de l'infant.

Quan aprendràs, flagellat cor?
El somni ets tu!
La sang que et brolla, torrent d'or,
desig madur,
l'única joia que no mor!

V

El vent de tarda empal·lideix el cel,
cauen sis hores lentes, cristallines;
i la frescor de frondes argentines
tremola vora els camps en líquid vel.

Puja el silenci dels barrancs ombrius;
de peus a l'aigua que enlluerna l'horta
giren el rec els homes, i els conforta
l'olor fresquívola dels regadius.

En la pau fina del ponent morat
vols de pardals es criden i s'afuen
cap al poblet, on els oms plàcids lluen
lleus sobre el cel com fumerol pausat.

Ressonen carros pels camins profunds,
cascavelleig d'esquella en les aulines;
amb els ramats, ja tornen les fadrines
rojos de sol els bracos nus jocunds.

I els homes, davallant d'ases menuts,
els agombolen a l'obscur estable,
i s'endormisquen al pedrís amable,
mentre es dauren al foc tupins ventruts.

La plana es dilueix en el setí
d'una boira d'estels i de silenci.
Dintre meu ve la nit, com si comenci
la balma d'un repòs que no té fi.

Canta un fil d'aigua en el raval desert:
així el meu plany estels endins se perd.

M. T. VERNET

Juny-juliol 1938.

DOS BONS CLOWNS

STAN LAUREL I OLIVER HARDY

Stan Laurel i Oliver Hardy, com tots els bons clowns, han sabut compondre's un tipus. I, el que és més important, un tipus molt humà. Un tipus establert amb les dades que forneix la realitat, l'observació de la vida. De perfectes idiotes com Stan Laurel i Oliver Hardy, se'n troben a cada cantonada.

Perfectes idiotes, hem dit. Però dintre de l'idiotisme, hi ha classes també. L'altre, Oliver Hardy, és tan perfecte idiota com Stan Laurel. Però com que ha tingut la sort en aquesta vida d'ensopegar amb un company que és una desferra humana, més idiota que ell, l'home es creix considerablement i esdevé brutal i dominador. Davant de Laurel únicament, és clar. Laurel li serveix d'ase dels cops. Li serveix per mitjà de sentiments baixos: la por, la covardia...

Stan Laurel i Oliver Hardy, dos bons clowns

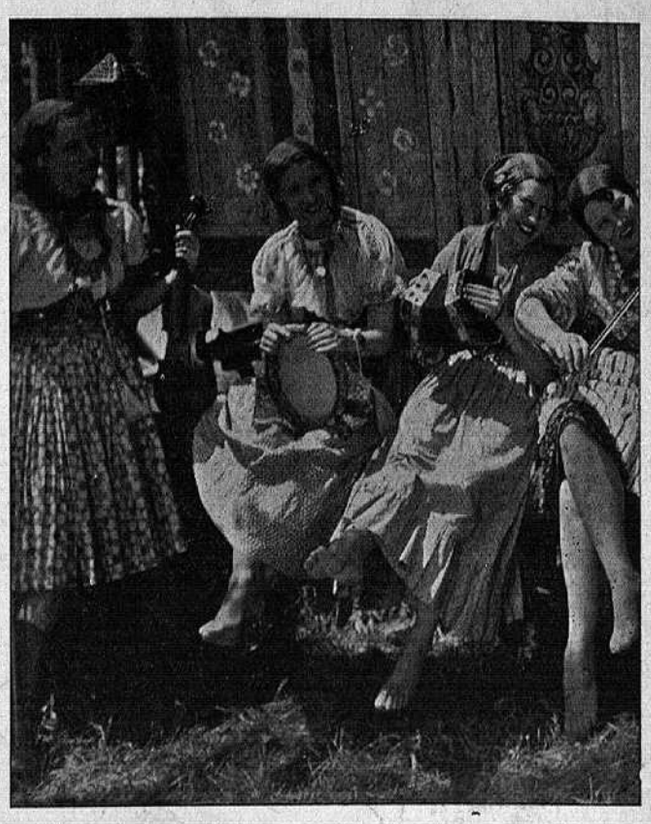
I Laurel és molt més idiota que no pas Hardy. Laurel, pobret, és l'home derrotat que, conscient del seu fracàs, porta la por arrapada en el més profund del seu ésser. Va pel món, mig estabornit, amb un esporuguiment crònic que, perduda la voluntat, és incapaç de combatre. Davant d'un semblant, el primer gest instintiu que adopta és de defensa i d'iniciar una fugida prudent. Aquest gest el va repetint insistentment. I és que, perseguit implacablement pel destí, té por, molta por, una por terrible. Naturalment, el seu èxit és complet. Ja és sabut que el bon clown ens fa riure per a venjar-se de les patacades que rep constantment de la gent. Li serveix per a esbravar-se. I Laurel, pobrissó, s'ha de resignar a aguantar contínuament el xàfec. Hardy, però, així que es troba davant d'un ésser mitjanament intel·ligent afluixa lamentablement. I es torna petit... petit... rastrer... rastrer... Tan petit i rastrer com és Laurel davant d'ell.

Aquests caràcters són expressats pels dos còmics amb una sobrietat remarcable. Stan Laurel, sobretot, en possessió d'un rostre gairebé impassible, sap traduir amb un gest facial, ric de matisos infinitesimals, tota la por que arrossega.

L'advenient del cinema parlat va anul·lar molts valors. Molts actors, orfes de condicions fonogèniques, hagueren d'allunyar-se a un segon terme discret. A Laurel i Hardy, per contra, el parlat, si no els ha fet guanyar cap nova posició, no els ha fet retrocedir ni un pas. I els ha permès d'afegir al seu bagatge expressiu un nou element: la veu. Veu que correspon exactament al tarannà de cadascú. La veu de Hardy, com escau a un tirà, fa el mateix soroll del tro. La veu de Laurel, en canvi, és tímida, vacil·lant, i — prudent — no surt pas de la boca sense abans haver explorat el camí.

Aquesta nova arma expressiva que els ha donat el cinema parlat, adquiria major eficàcia en les versions estrangeres que aquests dos còmics feien anys enrera dels seus films. Tothom recorda el seu castellà irresistible. I és que l'home que destroça un idioma fa riure indefectiblement. No falla mai. Tots els clowns ho saben. I no n'hi ha un que no faci malbé el llenguatge que parla. Fins al punt que quan un pallàs treballa al seu país, fa veure que en desconeix la llengua. Aquesta dificultat per a expressar-se, fingida en uns, real en Stan Laurel i Oliver Hardy, accentuava notablement la comicitat dels nostres dos homes.

Sebastià GASCH

Un dels famosos grups folklòrics de la U. R. S. S. en una de les bellíssimes interpretacions populars.

LIRISME INSTRUMENTAL I LIRISME VOCAL

El "Concert" per a piano i orquestra de Bacarisse i l'òpera de Granados, MARIA DEL CARMEN

El concepte creacional de la música romàntica es caracteritza per un desig de transcendència, per un propòsit d'arribar amb la més viva eficàcia a les masses auditores. El recital de piano va néixer a mig segle XIX com una derivació de la preponderància del virtuosisme vocal entronitzat per l'òpera. En els primers concerts de piano solista intervenien amb freqüència cantants de grans facultats que duien al programa àries operístiques. Listz, en sentir-se capaç de realitzar en el domini del teclat un art de semblants atractius, va ésser el primer pianista que es va atrevir a oferir tot un programa constituït exclusivament de música per a teclat.

És natural, doncs, que en aquests recitals hi hagués una bona quantitat de virtuosisme, que en Listz afectava la forma de fantasies sobre òperes, rapsòdies de temes populars i "perífrasis" de música teatral. L'exemple responia indirectament a la necessitat de portar a un públic tan extens com fos possible l'elevació artística a la qual Beethoven havia dut el piano amb la seva Sonata. La necessitat d'invenció i d'originalitat pròpies de l'estímul romàntic obligava a sol·licitar de l'executant unes grans facultats tècniques; és a dir, un virtuosisme no pas superficial, sinó realment subordinat a altres qualitats estètiques.

El desenvolupament de la funció social del recital de piano, amb les seves característiques especials, és semblant al del concert simfònic sota aquest concepte de funció social. Un altre aspecte característic del "recital" respon a una derivació de l'entusiasme que la societat de tots els temps ha sentit vers els artistes de grans facultats. Malgrat això, el solista de gran virtuositat ha viscut sempre al marge de la música concebuda com un joc entre la forma i el contingut, sense perdre, però, el seu pejoratiu origen joglaresc; gràcies a ell, la música es transforma, en arribar el segle XVII, i la monodia acompanyada fineix per desterrar l'art polifònic vocal. Tota l'òpera viu després d'ell, i el desenvolupament de la música instrumental deu al "virtuós" els seus principals estímuls. Però com que aquests estímuls són d'un caràcter extern i circumstancial, el primitiu concert de solistes o d'un solista acompanyat, típic del primer classicisme italià del segle XVII i de la primera meitat del segle XVIII, es va veure abandonat a termes subalterns, després de la importància aconseguida per la forma Sonata i Simfonia.

Únicament en l'òpera, el solista conserva la seva hegemonia. En els concerts, la seva preponderància té tres conseqüències molt característiques en el segle XIX: el tipus de "virtuós" diabòlic, del qual Paganini és l'exemple; el seu reflex en Listz, i finalment l'estil melismàtic i arabesc en el pianisme de Chopin.

El resultat d'aquest "virtuosisme" va ésser una més intensa difusió de la música, una acció més eficaç i directa damunt les masses auditores.

Enguany, al Liceu, entre les obres que han format els programes de la temporada oficial d'art líric (representacions teatrals i concerts simfònics) cal remarcar-ne dues que pel seu propòsit o per la seva qualitat estilística coincideixen amb aquest concepte de transcendència: el "Concert en do major" per a piano i orquestra, de Salvador Bacarisse, i l'òpera d'Enric Granados, "Maria del Carmen".

Bacarisse, que inicià la seva producció sota el signe de Debussy i cercà després els accents recòndits de la seva personalitat ofegant tota exuberància lírica i cercant en el conreu de les "dissonàncies" una asèpsia conceptiva que l'alliberés del "cant de les sirenes" romàntiques i postromàntiques, es refugià, més tard, en una mena de barroquisme tradicionalment espanyol, però situat, per la qualitat de les seves idees musicals, sota una atmosfera essencialment germànica. Aquest caràcter de la seva inspiració fou per a l'intel·ligent compositor el pont de plata pel qual fugiren els seus enemics interns que volien portar-lo vers un "snobisme" impersonal, manllevat de les escorrialles del genial Strawinsky i de la sequedat inflada de suficiència intel·lectualista dels músics contemporanis centro-europeus. Sense proposar-se un retorn al Romanticisme, sense cercar cap "manera" històrica determinada, Bacarisse trobà el seu propi lirisme, que és un lirisme de pura expressió instrumental, que coincideix amb els romàntics únicament en la seva eficàcia comunicativa.

Aquesta reivindicació del sentiment líric no implica, però, cap desbordament temperamental. Bacarisse roman sempre el músic serè, de vegades volgudament sec i aparentment fred que es revelà amb la "Tragedia de doña Ojada", amb les tres "Marxes burlesques" i amb la seva "Música Sinfónica".

Els altres aspectes de la producció musical d'aquest compositor, el folklorisme circumstancial i esporàdic del seu *ballet* "Corrida de Feria", aplaudit suara al Liceu, i el neoclassicisme dels seus "Tres moviments concertants", revelen etapes marginals de la seva trajectòria estètica que ara veiem cercar com una sageta, en vol parabòlic, la "diana" de gràcia elemental que està plantada al bell mig del cor anònim i etern del poble.

No vull dir, però, que l'estil transcendent per eficàcia de lirisme, d'aquest "Concert de piano i orquestra", arribi a tothom amb la plenitud vital de la seva concepció. El gran públic és encara, a les nostres latituds, tan impermeable per a les sensacions musicals intel·ligents, que, per ara, en parlar artísticament de majories, ens hem de referir al que el primer poeta contemporani en llengua castellana, Joan Ramon Jiménez, anomena la "inmensa minoría". L'èxit assolit per Bacarisse amb aquest "Concert", que fou admirablement interpretat pel pianista Enric Aroca i per l'"Orquesta Nacional de Conciertos" dirigida pel mestre Pérez Casas, indica la creixent progressió d'aquesta "inmensa minoría".

* * *

En compondre la seva òpera "Maria del Carmen", Enric Granados, arrecerat íntimament dintre de l'esperit romàntic espanyol, va poder resistir l'impetuós corrent del verisme italià, predominant a les darreries del segle XIX i va escriure una música plena de racialitat que aprofitava de l'escola verista solament l'exaltació lírica de les passions humanes. El Granados dolçament schumannià de les obres pianístiques i el Granados captivat per Goya, per les "tonadillas" i pel daurat madrilenyisme del segle XVIII, deixà pas a un Granados mediterrani, llevantí, amarat de sol i de sang. El teatralisme evident de Feliu i Codina, bastit amb les més corrents receptes del realisme postromàntic, oferí a aquest músic exquisidament sensible un ambient elementalment passional, en el qual eren exaltats tots els tòpics literaris: els amors contrariats, la tuberculosi, la noblesa dels rivals, etc. Granados aconseguí categoritzar aquests tòpics amb el seu lirisme naturalment fluid, amb la seva sensibilitat dúctil per a la receptivitat de totes les essències emocionals. No hi fa res que la seva orquestra ens dugui de vegades un eco massa clar de la del millor Puccini, ni que, contràriament, un propòsit clarament manifestat faci que els desenvolupaments lírics defugin l'estil "melismàtic" italià per retre un humil homenatge al concepte wagnerià del drama líric en contraposició amb l'italianisme operístic.

Escriure una òpera a les darreries del segle XIX implicava l'admissió de totes aquestes fluctuacions estètiques.

L'òpera de Granados ha triomfat també al Liceu, com el "Concert" de Bacarisse, per l'adhesió entusiasta d'una "inmensa minoría" en la qual hi era representat el bo i millor del nostre poble.

Maria Espinalt, Marc Redondo, Felip Sanagustín, Paquita Nogués, Manuel Gas i els altres artistes de la companyia contribuïren eficaçment a aquest triomf. La valoració de les qualitats interpretatives d'aquests cantants fóra una tasca de consignació crítica que ara defujo deliberadament i que desitjo realitzar en un article, dedicat al "virtuosisme" vocal, que publicaré pròximament. Ara em limito, doncs, a insistir en la coincidència de les dues obres, tan diferents, de Bacarisse i de Granados, en el propòsit d'exaltació lírica que si en la del segon és un resultat de l'ambient de l'època, en la del primer ho és d'una anàlisi conscient de l'essencialitat del lirisme instrumental, camí directe per aconseguir que la música realitzi plenament la seva funció social.

Lluís GÓNGORA

Del teatre inhibit al teatre de xoc

He vist que alguns s'han sorprès davant del migrat resultat del concurs del "Teatre de Xoc", organitzat per La Rambla. *Esperaven, sens dubte, que el concurs revelaria fins potser uns quants escriptors nous, joves intel·lectuals encara inèdits, que aprofitarien la plataforma del Teatre per expressar amb vehemència llurs sentiments de llibertat, llur amor a la terra, llur odi als invasors o llur menyspreu per als pertorbadors, corruptors i aprofitadors de la reraguarda. El concurs ha estat, doncs, per a ells un desengany. I no és pas que hagi resultat completament estèril. Fins algun nom nou hi ha estat revelat. Però el que sobta més del concurs és l'escassa combativitat dels autors que hi han pres part. Llevat d'alguna de les obres premiades, una gran part de les altres obres apreciables artísticament, deriven vers la comèdia d'embolic o simplement sentimental; vers la comèdia que hem sentit blasmar en els ambients revolucionaris, la comèdia burgesa de sala i alcova simplement. I dic això de les obres artísticament apreciables, perquè n'hi ha moltes altres que bé voldrien expressar altres menes de neguits; que bé voldrien ésser combatives, però en les quals la manca de cultura dels autors, la manca de domini del llenguatge, frustra tots els intents.*

Personalment cap d'aquestes dues coses no m'ha sorprès. Pel que afecta la ineptitud de molts concursants, ja estava avesat en altres concursos, àdhuc de més envergadura i ambicions artístiques, a veure que n'hi compareixen sense la més petita noció de l'ortografia i de la sintaxi catalana, sense cap mena de preparació literària. I és que contra tot el que creiem, la preparació cultural del nostre poble és molt migrada, tot i ésser una selecció, pel que sembla, entre els pobles ibèrics. I cert que d'aquesta migradesa, no en podem culpar el poble mateix. Que la culpa ve de molt enrera, de la manca d'escoles, d'universitats, d'haver fet, si voleu, de la cultura un hort tancat, una prerrogativa de classe. Però els fets són aquests, la realitat és aquesta, i és per això que avui, malgrat tots els anhels renovadors, no puguin aparèixer gaires escriptors ni gaires artistes nous; que no hi hagi, en realitat, altra cera que la que crema. I gràcies, encara, a aquesta vaga i imprecisa ambició de cultura col·lectiva de les nostres masses, a aquesta mena de bon sentit dels catalans, el moviment insurreccional no ha produït en la seva reacció, cap irreparable atemptat a la cultura.

Pel que afecta altrament a la manca d'esperit combatiu d'altres obres, encara m'ha sorprès menys. No cal cercar-ho pas precisament en el fet que molts autors no semblin haver entès l'objecte del concurs. N'hi havia prou amb la denominació de Teatre de Xoc, perquè fossin o no prou explícites les bases, per adonar-se del què els era demanat. Una obra de xoc no serà pas una comèdia blanca. No. Aquesta manca d'esperit combatiu cal cercar-la en una manca de tradició del nostre teatre. Cert que el nostre teatre neix com a teatre de xoc. Les peces i sainets primitius de Robreño, destinats a encendre el fervor constitucional de les masses; aquell Rei de Micomicó, *de Terrades, destinat a revoltar el poble contra les institucions monàrquiques, què són sinó Teatre de Xoc? No podrien ésser encara preses per models? Però Robreño, Terrades, són noms oblidats. Avui les seves obres no són conegudes sinó dels erudits; no serveixen sinó per a divagacions literàries; no serveixen sinó com a documents d'època. Després d'ells no és que el nostre teatre hagi esdevingut totalment conformista. No. Guimerà hi ha encès la flama patriòtica; Ignasi Iglesies, intentà portar-hi algunes qüestions socials; Pous i Pagès hi fa la crítica dels nostres costums en un sentit liberal; Russinyol, en sàtira... Però totes les presions externes: empresaris, tertúlies, influència confessional..., tot tendeix a limitar-ne les gosadies; tot tendeix a eliminar-ne els problemes candents; tot tendeix a fer-lo renunciar a les idees i a la crítica. Cada dia més baix de sostre, més reclosit, era últimament un teatre absolutament inhibit. Els conflictes de carrer no hi arribaven, i, molt sovint, els personatges es posaven calces curtes i crinolines, no pas per encarnar una època, amb llurs violències i neguits, sinó simplement per fer més patent que el nostre teatre era un teatre que necessitava de viure conservat en naftalina per no arnar-se... I pobre d'aquell que gosés de desempolsinar els ninotets de la comèdia catalana! Pobre d'aquell que gosés d'alçar les crinolines per mostrar que les noies de vegades queden gràvides, o d'arrencar una perruca per mostrar una testa pensativa!... Era tot un esqueixar de vestidures i un clamar xardorós contra la immoralitat dels atrevits.*

Estroncada, doncs, al nostre teatre la vena heroica, la vena satírica, la vena ideològica, ¿cal sobtar-se gaire si els autors novells no han sabut retrobar-les? No tenien davant dels ulls cap model que els estimulés. Els models més immediats a nosaltres, ho eren de comedietes no ja sense àcids, sense mordent i sense flama, sinó simplement sense sang. La diferència entre el que era fet i el que demanàvem, era evidentment massa gran perquè la distància fos salvada amb encert. Calien unes ales molt fortes. De la inhibició, calia passar precisament a engrapar els problemes més candents pel coll. De la placidesa, a la violència. De la hipocresia que disfressa la vida de virtut, a la sàtira que denuncia els vicis, defectes i cobejances més abominables...

Era realment una sotragada massa forta per al nostre teatre, majorment quan, en aquesta darrera època, li han estat servits tota mena de narcòtics. Però és, tanmateix, una sotragada necessària; una sotragada que el pot arrencar de la seva letal catalèpsia. Necessària, i si molt difícil que li sigui donada, no pas tampoc del tot impossible. La vena satírica ha estat certament obstruïda en la nostra escena. Però no pas del tot en la nostra literatura. Tenim alguns bons escriptors, especialment periodistes, satírics; tenim alguns bons polemistes. Les pàgines mateixes de L'Esquella *ho demostren. ¿Per què no són llurs autors, si altres no, aquells que intenten vitalitzar el nostre teatre? ¿Per què no són ells qui proven de realitzar la idea que informa i ha fet pensar en la possibilitat d'un teatre de xoc?*

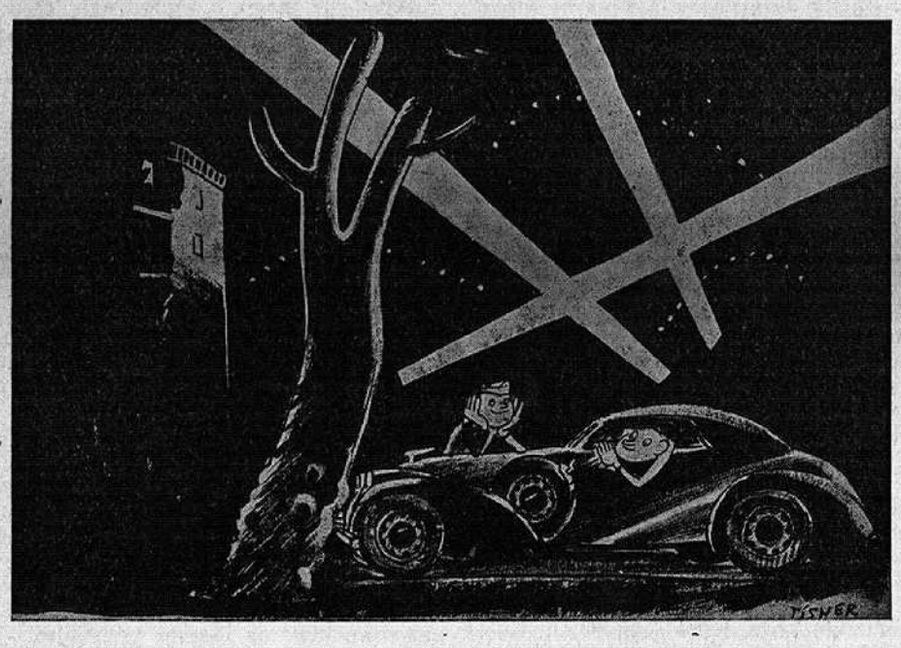
Domènec GUANSÉ

UNA PAGINA D'HUMOR

EUROPA, per Martí Bas

—No te'n dónes vergonya?
—Uf! Ja fa temps que la vaig perdre.

—No hi havia estat mai, a Barcelona?
—Sí, llavors de l'Exposició.

LORD PLYMOUTH, per Martí Bas

—No tindríeu pas un Comitè de No Intervenció en bon estat?

JOAN LLAVERIAS

Dies enrera moria el celebrat aquarellista i dibuixant Joan Llaverias i Labró; comptava setanta-dos anys i es trobava gairebé en la plenitud de les seves facultats físiques, el cap clar com en el fort de l'edat i l'esperit jove i emprenedor com sempre. Llaverias era certament un home fort, un homenàs de tipus agegantat, imponent, ben plantat, magnífic, el vertader exemplar de la masculinitat, en la més noble accepció del mot. Feia uns pocs anys que aquella superba còrpora decandia. La seva lleu vellesa s'inicià amb una afecció a la vista que gairebé el posà al llindar de la ceguera. Una operació quirúrgica afortunada el salvà d'aquella catàstrofe, però el desfigurà: li engrandí desmesuradament les pupil·les i això llevà equilibri a la seva arrogant fesomia. Aleshores, potser per coqueteria, a causa, potser, de l'increment que els cabells blancs anaven prenent en el seu pelatge d'atzabeja, es llevà la barba que tanta pompa i tan bell èmfasi atorgava a les seves faccions, i això contribuí a desfigurar el vertader Joan Llaverias del bon temps de la maduresa. A desgrat d'aquella imponent figura, d'aparença quasi estemordidora, Llaverias era un temperament tendre i polit, deferent i discret fins a la timidesa, de vegades arribava a la pusil·lanimitat. La seva bondat era il·limitada: estava bé amb tothom, era respectat arreu, amava les situacions més simples, sentia horror de les complicacions, i no tenia boca sinó per a lloar...

Joan Llaverias nasqué a Vilanova i La Geltrú, i de molt jove ja es trobava a Barcelona estudiant les Belles Arts a l'Escola oficial de Llotja. De la vila natal portà a Barcelona i a la pintura, que de seguida conreà amb èxit bastant falaguer, una fervor marinera que mai més no abandonà. Començà amb els temes de l'esport nàutic que li suggeria la vida del nostre port, cosa que li portà una bona clientela ancorada al "Real Club de Regatas". Aquelles obres eren principalment pintures a l'oli. Alternava amb aquest art el de l'il·lustrador. Començà a treballar per les principals editorials barcelonines, les quals el consideraren i el sostingueren fins als darrers dies de la seva vida. Cap als anys del 1905 començaria a manifestar-se mestrívolament en la pintura a l'aquarel·la, gènere en el qual aviat excel·lí com a marinista. Aquestes aquarel·les són sovint admirables pel color, per la riquesa de matisos, per la delicada dicció de les condicions materials de totes les coses grans i xiques, immenses i etèries, diverses i subtils que han d'ésser delicadament i indefugiblement explicitades en la bona pintura de marines, particularment en el marinisme a l'aquarel·la, que és el gènere subtil per definició. Però allò més sorprenent en les aquarel·les de Joan Llaverias és el detallisme, de vegades una mica trinxat, però mai desintegrador de la perfecta síntesi del quadre, sempre detallisme de bon to. En aquest gènere tan difícil, el que requereix més pulcritud i traça, Llaverias demostrà constantment un virtuosisme que ja hauria estat un motiu de fama si no fos que el bon gust i la penetració pictòrica de l'artista l'imposava com el fonament tècnic de la seva pintura, com una llum que accentués la claredat de la visió del pintor en els ulls de l'espectador. I és curiós de remarcar que les millors qualitats de l'aquarel·lista, tan equilibrades i nítides en els pinzells de Llaverias, no li atorgaren darrerament el sufragi de la crítica: nous aquarel·listes arribats a l'arena de les arts barcelonines amb tècniques més àmplies o simplement distintes de les d'aquest mestre fins aleshores indiscutit, el desbancaren i el feren desconsiderar, no sols com una valor passada de moda, sinó fins i tot com una disvalor; de tal manera que si algú gosava cridar l'estimació sentida enfront de les aquarelles de Joan Llaverias corria el perill de veure's esbroncat. Ja sabem que aquestes injustícies, que una tal ceguera, són fatals en els períodes transicionals de les arts, que sempre es produeixen idèntiques quan la novetat apareix, i els esperits lleugers (que sempre són els més nombrosos i els més impetuosos) no desitgen sinó estar "à la page". Però el pobre artista de bo de bo que ha de passar per aquestes baquetes del descrèdit immerescut, per bé que passatger, en sofreix terriblement si per ventura no és doblat d'un temperament de filòsof. I Llaverias no tenia res de filòsof.

Aquest artista excel·lí com a il·lustrador a la ploma, i també practicà amb molt de talent el lavat. Però, tot i saber-se influït per Apel·les Mestres, Josep Lluís Pellicer, Artur Rackham i Edmon Dulac, no aconseguí de bon tros la gràcia ni el bon gust de cap d'aquests grans il·lustradors... Sí, però, Llaverias s'especialitzà en un gènere d'il·lustració no gens conreat a casa nostra, i hi triomfà com el primer: el gènere animalista. Com a il·lustrador de fabularis i de bestiaris, de contes de quan les bèsties parlaven, sobresortí de tal manera que aleshores bé se'l podia considerar com un èmul dels Dulac i Rackham, superior i tot a Pellicer i a Apel·les Mestres animalistes. Per això els editors de llibres per a infants recorrien desficiosament a Llaverias: cap altre artista no haurien trobat en tota la Península Ibèrica que pogués suplir aquest deliciós animalista humorista. Llaverias admirava també Joan Junceda i A. Roubille.

Els dibuixos animalistes de Joan Llaverias no sols complaïen els infants, sinó i tot la gent gran sensible a aquesta especialitat. El bon contemplador de dibuixos aprecia en les composicions animalistes de Llaverias, de vegades molt consciençosament aquarel·lades, valors delicioses d'observació realista, valors que revelen unes dots de psicologista animalista, si es pot dir així, comparables a les del Jules Renard de les "Histoires Naturelles".

Llaverias tenia idees molt sanes sobre l'il·lustracionisme, idees que ens havia comunicat per escrit i que ara ens sembla oportú de divulgar per a major estimació de l'artista i per a profit dels il·lustracionistes que pugen. Heus ací algunes d'aquestes idees:

"L'il·lustrador ha de triar els moments de l'acció que l'autor descriu, i encara ha de procurar complementar aquella acció amb la visió plàstica d'un altre moment que l'autor no diu. Penso també que no s'han de grafiar les escenes de desenllaç, en articles o en llibres de poques pàgines sobretot; és evident que minven, al qui fulleja, les ganes de llegir si ja sap com acabarà.

"Entenc que el decorador ha de completar l'il·lustrador. La capçalera molt apaïsada i amb lletra inicial a cada article, pàgines amb estampa curta, tancada o no, lleugerament descentrada cap amunt, deixant per al lema un bon marge a baix. No em poden agradar les il·lustracions intercalades; encara que no siguin estrambòtiques, en sofreix l'eurítmia que ha de tenir tota decoració, i la del llibre no pot pas quedar al marge. La decoració ha d'ésser adient a cada llibre; és a dir, és il·lustració el fris, el caplletra i el colofó. Un llibre il·lustrat així, amb unes pàgines colorides ben repartides, és un encís per a la vista i plaent a fullejar.

"La policromia... ah, sí! però segons per a quins temes. Encertades aquelles harmonies quasi monocromes d'En Rackham."

¿Per què no férem parlar més extensament sobre la il·lustració dels llibres aquest "connaisseur" tan experimentat? Les coses importants que hauria pogut afegir a les que acabem de transcriure!... És que tenim arrelada a l'esperit, amb la noció de la mort inevitable a la qual tots estem subjectes, una altra noció o cabòria, inenarrada perquè ens donaríem vergonya d'expressar-la, que és la de la mort ajornable. Tots sabem que tu, i jo, i l'altre de la cantonada, podem morir demà mateix, avui! d'ací uns minuts! Però en realitat obrem com si mai no ens haguéssim fet aquell mal averany; obrem com no donant massa fe al sinistre presagi: Béeee..., no serà pas demà mateix, ens venim a dir; i que com que l'endemà cada jorn és alludible, l'ajornament es transporta a l'infinit. Altrament curaríem més de fer "cantar" la gent que té coses al pap.

Adéu, Llaverias (Llaveriotes, com li deien les persones que es deixaven corprendre per l'aspecte de tità i de bell ogre que tenia el gran animalista). Adéu, Llaveriotes... Us enyorarem: A reveure!

Joan SACS

COPS DE BEC

COMENTARI OPORTÚ

De tal pot qualificar-se el que va fer un amic nostre a propòsit del dibuix de Martí Bas publicat, fa algunes setmanes, en aquestes mateixes pàgines.

Ens referim a la historieta en la qual Hitler i Mussolini exigien la clau a Chamberlain, vestit de vigilant.

El comentari va ésser el següent: "Ara li demanen la clau, però abans de gaire li exigiran el duro... i qui diu el duro, diu els milions de lliures esterlines que vulguin."

LA PURESA ABANS QUE RES

Ara que hi ha tanta gent que ha arribat a adquirir el poder màgic de fer crema sense ous, colònia sense alcohol i àdhuc pa sense farina, serà bo recordar el cas d'aquell venedor de colonials que, per fer la propaganda de la seva fàbrica va posar un rètol que deia textualment:

"*Nada de cacao, nada de azúcar, todo chocolate...*"!!

TURISME TAURÍ

Conten d'un famós torero madrileny, no sabem si Algabeño, Cagancho o algun altre, que s'alabava d'haver viatjat molt, fins a l'extrem que un dia, davant d'uns amics, sostenia haver estat a Egipte.

D'aquí que en preguntar-li, un dels amics, si havia vist "les Piràmides", va respondre ple d'orgull:

"*¡Ya lo creo y, por cierto que son guapas chicas!... ¡Guapas chicas!...*"

PAPERS CANVIATS

Fins quasi dos anys després d'esclatar la Revolució, Ferran Canyameres tingué al seu servei un xofer que, des de feia molts anys, havia corregut amb ell milers i milers de quilòmetres, considerant-lo més com un company que no pas com un empleat.

Cap a l'estiu del 1938, aquest xicot, d'un historial revolucionari formidable, tornà a la vida activa del seu partit, i al cap de poc fou nomenat alcalde de Terrassa.

Un dia Canyameres pujava les escales de la Casa Consistorial de l'esmentada ciutat i trobà un amic que li preguntà:

— Que vas a veure l'alcalde?

— Sí — contestà ell; — vaig a demanar-li una plaça de xofer per a mi.

CASUALITAT

Uns pagesos feren una visita a Ferran Canyameres, i aquest els féu seguir la casa.

En arribar a la cambra de bany i en veure a les aixetes les lletres F. C, indicant la que correspon a l'aigua freda o a la calenta, un d'ells exclamà:

— Manoi, quins detalls! Fins a les aixetes s'ha fet posar les inicials del seu nom.

LA PAU DE LA LLAR, per Porta

—Me'n vaig a arranjar la nostra finca d'hivern.
—No, no ho facis pas. Ja sé com les arranges tu les coses.

Imprenta Clarasó; Villarroel, 17